

דף הרחבות לנושא –**מאבות מלאכות שבת (שיעור 8)****מלאכות קושר ומתיר**

יחידה מספר 58

❖ **במה חלקו תנא קמא ורבי יהודה?****משנה מסכת שבת פרק טו משנה א**

אלו קשרים שחייבין עליהן – קשר הגמלין וקשר הספנין, וכשם שהוא חייב על קישורן, כך הוא חייב על היתירן. רבי מאיר אומר: כל קשר שהוא יכול להתירו באחת מידי – אין חייבין עליו

משנה ב

יש לך קשרים שאין חייבין עליהן כקשר הגמלין וכקשר הספנין. קושרת אשה מפתח חלוקה וחוטי סבכה ושל פסיקא ורצועות מנעל וסנדל ונודות יין ושמן וקדרה של בשר. רבי אליעזר בן יעקב אומר: קושרין לפני הבהמה בשביל שלא תצא, קושרין דלי בפסיקא אבל לא בחבל, רבי יהודה מתיר. כלל אמר רבי יהודה: כל קשר שאינו של קיימא – אין חייבין עליו

מחלוקת רבי מאיר ויתר התנאים מובנת (ואנו עוסקים בה שוב בהמשך השיעור). אך מהי מחלוקת תנא קמא ורבי יהודה? כפי שנלמד בשיעור, הגמרא קיבלה את הקריטריון של רבי יהודה להלכה. במה תנא קמא חלק עליו?

מעבר לכך, את שיטת רבי יהודה צריך לחדד. רבי יהודה מתיר לקשרו דלי בחבל, ואומר שאין חייבים על קשירת קשר שאינו של קיימא. לכאורה המשמעות היא שפטור אך אסור מדרבנן לקשור קשר שאינו של קיימא.

תוספות מסכת שבת דף קיג עמוד א

כלל אמר ר"י - תימה היכא קאי? אי אמילתיה קמייתא, התם מתיר לגמרי, והכא קתני "אין חייבין עליו", משמע הא איסורא איכא, כדדייק הש"ס לעיל! וי"ל דהכי קאמר - כל קשר שאינו של קיימא אין חייבין עליו, הא של קיימא חייבין עליו, ואפילו עניבה, לאפוקי מדרבנן, דאמרו עניבה לאו היינו קשירה. אי נמי – אמאי דקתני ברישא "אין חייבין עליהם" קאי רבי יהודה

לפי האפשרות הראשונה, ת"ק סובר שמותר לקשור קשר שאינו של קיימא, רבי יהודה אוסר אם זהו קשר עניבה – מפני שהוא קשר יציב דיו. לפי האפשרות השנייה, רבי יהודה בא להשלים את התמונה – המשנה פתחה ואמרה שחייבים על קשרים כקשר הגמלים והספנים. רבי יהודה אומר – ועל מה לא חייבים? על קשר שאינו של קיימא.

(יש מקום לומר שזה מסתדר יותר לשיטת רש"י והרא"ש. לשיטתם ההיפך מקשר הגמלים והספנים הוא קשר שאינו של קיימא. לפי הרמב"ם והריף, המשנה פתחה בקריטריון אחד – קשר של אומן, וסיימה בקריטריון אחר – קשר של קיימא).

חידושי הרמב"ן מסכת שבת דף קיג עמוד א

הא דתנן במתניתין "כלל אמר רבי יהודה, כל קשר שאינו של קיימא אין חייבין עליו". קשיא לך, דמשמע הא איסורא איכא. ואם כן האיך ר' יהודה מתיר לכתחלה? ועוד הא רבנן נמי מודו שאין חייבין עליו! ... מלתא באפי נפשיה הוא ולא קאי אפלוגתא דר"י ורבנן אלא אדר"מ דלעיל קאי, ובר פלוגתיה היינו ר' יהודה

הרמב"ן מבאר שרבי יהודה בא לענות לרבי מאיר. רבי מאיר מבאר שהקריטריון של הקשר תלוי בקושי התרתו. רבי יהודה חולק ואומר שהקריטריון הוא קיום, לא התרה ביד אחת.

(זה מתחבר לדברי הביאור הלכה שלמדנו בהמשך השיעור, האומר שייתכן קשר שניתן להתירו ביד אחת, ואף על פי כן הוא קשר של קיימא).

❖ השיטות הסוברות שחייב מתיר הוא רק על מנת לקשור שוב

הגמרא מבררת מהו המקור בעבודת המשכן למלאכות קושר ומתיר –

תלמוד בבלי מסכת שבת דף עד עמוד ב

הקושר והמתיר. קשירה במשכן היכא הוא? אמר רבא: שכן קושרין ביתדות אהלים. אייל אביי: ההוא קושר על מנת להתיר הוא! אלא אמר אביי: שכן אורגי יריעות שנפסקה להן נימא קושרים אותה. - אמר ליה רבא: תרצת קושר, מתיר מאי איכא למימר? וכי תימא: דאי מתרמי ליה תרי חוטי קיטרי בהדי הדדי, שרי חד וקטר חד - השתא לפני מלך בשר ודם אין עושין כן, לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא עושין! אלא אמר רבא ואיתימא רבי עילאי: שכן צדי חלזון קושרין ומתירין.

רש"י מסכת שבת דף עד עמוד ב

ביתדות אהלים - נועצים יתדות בקרקע, כדכתיב יתדות המשכן, וקושרין היריעות בהן במיתריהם. קושר על מנת להתיר הוא - וכי האי גוונא פטרינן ליה לקמן, דתנן: כל קשר שאינו של קיימא - אין חייבין עליו. בהדי הדדי - בשני חוטיין זה אצל זה.

שרי חד - לאחר אריגתן מתיר האחד, מפני שבולטין ונראין. וקטר חד - כלומר: מניח כמו שהוא.

השתא כו' אין עושין - שכשמתירו נראה הנקב ביריעה, שחוטיה היו כפולין ששה, והיו גסין, ומתחלה היו זריזין בכך, וכי מתרמו לה תרי קיטרי - קושרין האחד ונותקין החוט השני מלמטה ולמעלה, ומספקן בחוט ארוך, וקושרין למעלה ולמטה, ואין שם שנים קשרים סמוכין.

צדי חלזון - לצבוע התכלת בדמו, והוא כמין דג קטן, ועולה אחת לשבעים שנה.

קושרין ומתירין - שכל רשתות עשויות קשרים קשרים, והן קשרי קיימא, ופעמים שצריך ליטול חוטיין מרשת זו ולהוסיף על זו - מתיר מכאן וקושר מכאן.

מצד אחד, הגמרא מניחה שאת מלאכת מתיר יש למצוא באותו ההקשר בו אנו מוצאים את מלאכת קושר. הנחת היסוד היא שיש קשר בין המלאכות הללו. מצד שני, מלאכת ההתרה שהגמרא מציעה היא התרה בגלל שהקשר נעשה בטעות, ולא במטרה לייצר קשרים נוספים (והגמרא דוחה את האפשרות הזאת בגלל שהיא איננה מכובדת, לא בגלל שזו התרה שאיננה כלולה במלאכה).

האם צריך שההתרה תהיה על מנת לקשור (כמו סותר על מנת לבנות ומוחק על מנת לכתוב)? לכאורה מהנאמר כאן משמע שלא. בעלי התוספות התלבטו בזה -

תוספות מסכת שבת דף עג עמוד א

הקושר והמתיר - צ"ע אי מיחייב במתיר שלא על מנת לקשור אי לא ומדלא תני ליה כדתני מוחק ע"מ לכתוב אין לדקדק דהכי נמי לא קתני סותר ע"מ לבנות ובפ' במה מדליקין (לעיל לא): אמרינן בהדיא דבעינן סותר ע"מ לבנות ולפי מה שפירש רש"י בגמרא (דף עד:): דאי מתרמי ליה תרי קיטרי בהדי הדדי בשני חוטיין זה אצל זה שרי חד ומניח חד משמע דמיחייב בלא על מנת לקשור ולשון קטר לא משמע כפירושו אבל ר"ח פירש וכן משמע בירושלמי כשנפסק חוט בשני מקומות ונקשר מתירין ב' הקשרים ומשליכין לחוץ האמצעי וחוזרין וקושרין שתי הראשים זה בזה ואין בו אלא קשר אי ולפי זה משמע דבעי מתיר ע"מ לקשור

ר"ח מבאר את הגמרא אחרת. לפי שיטתו מדובר בהתרת הקשר כדי לקשור אותו שנית. יתכן ורומז על כך שהמתיר חייב רק אם התיר על מנת לקשור.

הרא"ש מכריע שהמתיר חייב רק אם התיר על מנת לקשור –

רא"ש מסכת שבת פרק ז סימן ו

מה שנסתפק ר"י אם בעינן מתיר ע"מ לקשור אי לא יראה דלא מיחייב אלא דומיא דהואי במשכן מתיר קשר של קיימא ע"מ לקשור קשר של קיימא כעין צידי חלזון

רמב"ם הלכות שבת פרק י הלכה ז

כל קשר שחייבין על קשרו כך חייבין על התירו, וכל קשר שהקושר אותו פטור, כך המתיר אותו פטור, וכל קשר שמותר לקשרו, כך מותר להתירו.

מעשה רקח (מגדולי רבני לוב במאה ה-18) הלכות שבת פרק י הלכה ז

כך חייבים על התירו ... דברי רבינו נראין מבוארים דבהתרה לחוד מחייב (גם שלא על מנת לקשור), מדכתב, כך חייבים על התירו", דומיא דקושר שהיא פעולה אחת. וכן לקמן המפריד את הפתיל וכו'.

ראייתו הראשונה של המעשה רוקח אינה פשוטה. הרמב"ם ניסח שקשר שחייבים על קשירתו, חייבים על התרתו. מכאן מוכיח המעשה רוקח שכשם שחייב על קשירה שאינו מתכוון להתירה, כך חייב על התרת קשר שאינו מתכוון לקשרו. אך זהו אינו ההקשר של הדברים. כוונת הרמב"ם היא בעיקר להגדיר שקשר של קיימא שהוא מעשה אומן הוא הקשר שחייבים על התרתו. קשה לדייק מכאן שהכוונה היא שחייבים על ההתרה גם אם לא מתכוון לקשור.
בסוף דבריו המעשה רוקח רומז לראיה נוספת –

רמב"ם הלכות שבת פרק י הלכה ח

המפריד את הפתיל הרי זה תולדת מתיר וחייב, והוא שלא יתכוון לקלקל בלבד, ושיעורו כשיעור הפותל משמע שאין הכרח שההפרדה תעשה כדי לפתול או לקשור שנית. כל עוד הפרימה נעשית שלא למטרת קלקול, זו מלאכת מתיר. מכאן אנו למדים שניתן לחייב גם אם אינו מתכוון לקשור שנית. הביאור הלכה טוען כנגד ראיית הרא"ש, ומביא ראייה נגד דבריו –

ביאור הלכה סימן שיז ד"ה *דינו

הנה בעיקר הדין צ"ע לי על דברי הרא"ש, דאף דאם נימא דבעינן בזה דומיא דמשכן, הלא גם בקורע, דאיתא במשנה בהדיא דבעינן ע"מ לתפור, ומשום דבמשכן כן היה, כדאיתא בגמרא, ואפילו הכי קיימא לן דהוא הדין בקורע על מנת לתקן, וכמו שמוכח בסוף סימן ש"מ, ע"ש. ועל כרחנו הטעם משום דכיון שיש תיקון על ידי קריעתו, כקורע על מנת לתפור דמי. אם כן הכי נמי, בשיש תיקון על ידי התרת הקשר, כמתיר על מנת לקשור דמי

ראשית – המלאכה צריכה להיות דומה למלאכה שהייתה במשכן. מהו הקריטריון לדמיון? הרא"ש מניח שהדמיון צריך להיות בכך שהמטרה המדויקת של המלאכה תהיה זהה. לכן הוא אומר שאינו חייב אלא אם כן התיר על מנת לקשור. אך במלאכות אחרות הדמיון נמדד לפי עצם התיקון שבפעולה. מדוע שלא נוכל לדמות את מטרת ההתרה לפי הקריטריון הזה, ולומר שכל התרה שניתן לראות בה תיקון כלולה בזה? הביאור הלכה מביא ראיה מהגמרא –

וגם לפי דבריו מאי מקשה בדף קיי"ב הברייתות אהדדי בהיתר רצועות מנעל לימא הא דתני חייב במתיר ע"מ לקשור והא דתני אסור במתיר שלא ע"מ לקשור אלא ודאי דמלאכת מתיר הוא ענין בפני עצמו וחייב אפילו שלא ע"מ לקשור אם ישנו הבדל בין התרה על מנת לקשור ושלא על מנת לקשור, ניתן לתרץ ביתר קלות את הקושיה המרכזית ממנה התחלנו את הלימוד, של ההבדל בין התרת רצועות סנדלים שונים, ולומר שתלוי מהו ההקשר בו התירו את הרצועה.

את הראיה הזאת אפשר לדחות בטענה שקרוב לתמיד מתירים את רצועות הסנדלים במגמה לקשרם שנית למחרת. אך זה מעלה שאלה אם זה נקרא התרה על מנת לקשור, או שההתרה מניבה את התוצאה הרצויה כרגע (היכולת להסיר את הסנדל), ולקשירה של מחר תהיה מטרה העומדת בפני עצמה (לבישת הסנדל שנית).

[יש דמיון לסברא שלמדנו בדברי החזון איש אודות פתיחת בקבוקים. הבקבוק אינו יותר שלם כשהוא פתוח או סגור. אלו שני שימושים שונים. גם כאן – לקשירה יש מטרה אחת, ולהתרה – אחרת. על כן הביאור הלכה רואה את ההתרה כ"תיקון" שראוי לחייב עליו בפני עצמו].
למסקנה הביאור הלכה מכריע נגד דברי הרא"ש.

❖ האם לפי הריף והרמב"ם מותר לקשור קשר שאינו של אומן לשבוע?

בגמרא נאמר שישנם קשרים שחייב על קשירתם או התרתם בשבת, פטור אך אסור, ומותר. לפי רש"י והרא"ש, המדד לכך תלוי במשך החיים של הקשר. לפיכך הם מבחינים בין שלושה טווחי זמן, שעסקנו בהם בשיעור. לצורך הדיון, נניח שזמן קצר הוא פחות משבוע, זמן ארוך הוא שבוע ומעלה, וחייב חטאת יהיה על קשר הנקשר לעולם.

לפי הריף והרמב"ם ישנם שני קריטריונים – אומנות, וקיום. לכאורה לפי הרמב"ם והריף אין צורך להבחין בין שלושה טווחי זמן, אלא בין שניים בלבד. טווח זמן אחד ייחשב עראי, והארוך ממנו ייחשב "קיימא". האם קשירה של עד שבוע (הטווח הקצר שהזכירו יתר הראשונים) מותר, ומעבר לזה כבר אסור מדרבנן (לפחות), או ש"קיימא" מוגדר לפי הרמב"ם והריף כקשר עולם בלבד, ופחות מכך אינו קשר של קיימא?

ט"ז אורח חיים סימן שיז ס"ק א

להרי"ף ורמב"ם ... אם אינו של קיימא, היינו שנעשה להתיר בכל יום

משמע שאם נועד להתקיים יותר מיום, זהו קשר של קיימא.
אך הפרי מגדים מדייק מלשון הרמב"ם אחרת –

פרי מגדים אורח חיים אשל אברהם סימן שיז ס"ק ג

וודאי להר"מ משמע כל שאין קיימא לעולם ואין אומן מותר לכתחלה אף שהוא לימים הרבה, דלא מחלק פרק עשירי שם [הלכה א - ב] כי אם בין אומן וקיימא

הרמב"ם מבחין בין "קיימא" ל"אינו קיימא". הפרי מגדים מדייק מכך שרק קשר שאמור להתקיים, דהיינו – קשר עולם (כפי שהוגדר בשיעור) הוא קשר שאסור לקשרו בשבת. ולאור זאת מכריע בביאור הלכה –

ביאור הלכה סימן שיז ד"ה * שאינו

שאינו של קיימא ואינו מ"א וכו' - כ"ז הוא לשון הרמב"ם והיינו אפילו אם הוא עשוי לאיזה זמן

❖ **האם רבי עקיבא איגר מסכים עם הגדרה זו?**

הגמרא במסכת עירובין מוכיחה שלצורך עבודת המקדש מותר לחלל שבת מדאורייתא מהברייתא הבאה –

תלמוד בבלי מסכת עירובין דף קג עמוד א

דתניא: בן לוי שנפסקה לו נימא בכנור - קושרה

הלוי קושר את חוט הכינור בשבת כדי שיוכל לנגן. רבי עקיבא איגר מציע ללוי פתרון שלא יאלץ אותו לעבור על איסור תורה –

הגהות רבי עקיבא איגר לאורח חיים סימן שיז סעיף א

קשה לי מסוגיה דעירובין דף קג גבי נימא במקדש ... יחשוב להתירו ביומו אחר השיר!

רע"א מציע שיקשור במחשבה מראש שיתיר את הקשר בו ביום, וממילא לא יהיה בכך קשר של קיימא!
לפי הביאור הלכה ודאי שאין בכך קושיה. מחשבת הקושר אינה הופכת את הקשר לקשר שאינו של קיימא.
סוג הקשר הוא קשר של קיימא, ועל כן הוא קשר של קיימא!
לכאורה עולה שרע"א סובר כ"ז, שקיימות הקשר תלויה במחשבת הקושר.

❖ **האם מלאכת קושר מתייחסת לקשרים המחברים בין דברים נפרדים בלבד?**

בהקשר של מלאכת תופר פסק הרמב"ם –

רמב"ם הלכות שבת פרק י הלכה ט

התופר שתי תפירות חייב, והוא שקשר ראשי החוט מכאן ומכאן כדי שתעמוד התפירה ולא תשטט, אבל אם תפר יתר על שתי תפירות אף על פי שלא קשר חייב שהרי מתקיימת התפירה, והמותח חוט של תפירה בשבת חייב מפני שהוא מצרכי התפירה

אין איסור תורה לתפור תפירה שלא תחזיק מעמד. תפרים בודדים לא יחזיקו מעמד. לכן הרמב"ם פוסק שעל תפרים בודדים חייב רק אם קשר את התפרים, וכך יחזיקו מעמד.
אך מדוע שלא יהיה חייב גם על הקשירה?

כסף משנה הלכות שבת פרק י הלכה ט

כתב הרמ"ך: תימה, למה לא כתב שיהא חייב שתים, משום קושר ומשום תופר, כדברי הירושלמי, שזה בוודאי עשה שתי מלאכות, קושר ותופר!

מרכבת המשנה מציע תירוץ –

מרכבת המשנה (חעלמא) הלכות שבת פרק י הלכה ט

ואני אומר דאין עניין לקשירה זו דתפירה למלאכת קושר, שכל עיקרה שהוא קושר ומחבר שני דברים נפרדים, ועיין בירושלמי פ' כלל גדול נראה משם דלא שייך קשירה בתפירה אלא אם כן קשר שני צדדי החוטין להדדי, אבל הקושר צד אחד מכאן וצד אחד מכאן אין זה מלאכת קשירה

מרכבת המשנה אומר שחייבים על תפירה המחברת שני דברים. לא חייבים על קשירה שרק מחזיקה את מה שכבר מחובר.
 כמובן שדבריו עומדים בניגוד לדברי הסמ"ג ופסק הרמ"א שלמדנו בשיעור. הרמ"א פוסק את דברי הסמ"ג, המחייב על קשירת קשר בראש החוט מפני שזהו קשר עמיד וחזק. הקשר הזה אינו מחבר דבר לדבר, אלא את הקשר לעצמו, בניגוד לדברי מרכבת המשנה.
 האבני נזר מתלבט בזה. לכאורה הדוגמא לקשר שהייתה במשכן הייתה קשר שקשר בין שני דברים. למעשה הוא מוכיח מהגמרא נגד הכרעת מרכבת המשנה. הגמרא אומרת שאסור לקשור קשר של תפילין בשבת, למרות שזה לא בהכרח מחבר שני דברים נפרדים. מכאן מוכח שגם קשר של דבר על עצמו הוא בהכרח איסור קושר מן התורה.

שו"ת אבני נזר חלק אורח חיים סימן קפ

(א) נסתפקתי אם קישר שני ראשי חוט זה עם זה אי חשוב קשר. ומה שהביאני לספק זה. שהרי כל מלאכות לא מחייבין להו אלא דומיא דמשכן והמכבה גחלת של מתכת פטור אפילו למאן דמחייב מלאכה שאינה צריכה לגופה. משום שאינו נעשה פחמין. [וכיבוי שבמשכן הי' לעשות פחמין]. וכיון דקשירה שהי' במשכן הי' לחבר הנקשר במה שנקשר בו. והחוט שהי' אחד מתחילה אין כאן חיבור מחדש. וקיימא לן בפרק קמא דסוכה (דף י"ג ע"א) אגד בחד לא שמי' אגד:
 (ב) אך נראה לי ראי' מההוא דפרק המוציא תפילין (דף צ"ז ע"א) דחדשות שיש בהם רצועות ואינם מקושרות. ומבואר שם דמשום שאין יכול לקושרן בשבת. והא תפילין של יד יכול להוציא הקציצה מהרצועה בלא התרת הקשר. ועיין בתוס' מנחות (דף מ"ב ע"א) דיבור המתחיל ואביק. ואם כן הרי אין כאן קשר רק בהרצועה עצמה מינה ובה. ומטעם זה אינו יכול לקשור בשבת. שמע מינה דכהאי גוונא חשוב קשר

❖ האם ערוך השולחן אוסר לקשור קשר בראש חוט? ושיטת החזון איש בקשר כפול

כזכור, ערוך השולחן מגדיר את "קשר של אומן" – קשר שדורש מקצועיות. "קיימא" – קשר יציב. לכאורה לפי דבריו קשה להצדיק את איסור קשירת הקשר בראש החוט, שהרי זהו איננו קשר מקצועי במיוחד (על אף שהוא יציב ביותר).

ערוך השולחן אורח חיים סימן שיז סעיף י

לעני"ד נראה דעיקר כונת רבינו הרמ"א הוא להיש מקילין דעד ז' ימים מותר לכתחילה, וכשיש שני קשרים זה על גב זה, קרוב הוא לעשות הקשר כעין מעשה אומנות, וכן בקשר בראש אחד של חוט ומשיחה, או כשניתק באמצע וקושרין בחוזק שיהא של קיימא. אבל אותן שמתירין בכל יום, ודאי ליכא שום חששא, ובמקום צער אפילו בשני קשרים לא חששו, ואפילו בקשור לאיזה ימים, דבמקום צערא לא גזרו, וכל שכן במקום מצוה כתבו להדיא דקשרים שבהן פטור אבל אסור במקום מצוה מותר לכתחלה

ערוך השולחן אומר שבאמת כל איסור קשירת קשר כפול או קשר בראש החוט או המשיחה זו חומרה מפני שעמידותו דומה לקשר של אומן. אך מצד הדין זהו אינו קשר של אומן כלל. פסיקתו של ערוך השולחן שזו חומרה בלבד מתחברת לדברי החזון איש לגבי קשר כפול. במשך השיעור הנחנו שאסור לקשור קשר כפול בשבת. הדברים מבוססים על דברי השלטי גיבורים –

שלטי גיבורים מסכת שבת דף מא עמוד א (בדפי הריף) אות ג

קשר אומן לא נתברר לי היטב היאך הוא. מיהו נראה מלשון אלפסי הוא קשר שקושרים אותו הדק היטב. ומכאן נראה לי שיצא האזהרה, שכשקושרין שני קשרים זה על זה, שאין מתירין אותו בשבת, ואף על פי שההוא קשר עשוי להתיר בו ביום, אף על פי כן נזהרין בקשירתו ובהתרתו משום דהוה קשר אמיץ

השלטי גיבורים מתלבט מהי הגדרת קשר של אומן. לכאורה נטייתו היא לדברי ערוך השולחן, שהרי לפי הט"ז ההגדרה די פשוטה. ברם הוא נוקט שראוי להחמיר בקשר שקושרים אותו הדק היטב. אם כך עולה שאיסור קשירת קשר כפול (שהוא יציב ועמיד, אך אינו אמנותי במיוחד) הוא מחמת החשש, הספק והחומרה. החזון איש מוכיח שהגמרא עצמה התירה לקשור קשר כפול, אם מתכוון להתירו בו ביום!

חזון איש אורח חיים סימן נב אות יז

הא דנהגו שלא להתיר שני קשרים זה על גב זה, חומרה בעלמא הוא, מהא דתנן קושרת אישה מפתח חלוקה, ועל כרחנו שבשני קשרים זה על גב זה איירי, דבלאו הכי לאו קשר הוא, ובגמרא פריך "פשיטא", משמע שאי אפשר שיהיה בזה מעשה אומן

שימו לב לראיית החזון איש. היה מקום להתווכח עמו ולומר שאינו בקי כיצד נשים קשרו את חלוקיהן לפני אלפי שנים. אולי קשרו מעט אחרת, או בצורה רופפת יותר? החזון איש אומר – אם באמת ישנה הבחנה דקה בין קשר כפול סתם לבין קשר רופף יותר וכדו', הגמרא הייתה צריכה לציין זאת. אילו הגמרא לא הייתה אומרת דבר, היה מקום עדיין להתלבט. אך הגמרא אומרת "פשיטא". המשמעות היא שכל קשירה שהנשים רגילות לקשור, גם אם מנהגן אינו אחיד, מותר לקשור בשבת!

מכאן מסיק החזון איש שאסור לקשור ולהתיר קשר כפול מפני שכך נהגו, אך איסור זה איננו מעיקר הדין. החזון איש ממשיך ואומר – אם קשר כפול נוצר בטעות, אין מנהג שלא להתיר קשר כפול **כזה**, ולכן החיי אדם ויתר הפוסקים מתירים להתירו.

(יש לציין שהחזון איש לא ביאר מדוע אין איסור לקשור קשר כפול. לכאורה לפי רש"י והרא"ש, לפי הט"ז כנראה שמדובר בקשר שלא מתכוון להעמידו על כנו לטווח ארוך. לפי הביאור הלכה, מסתבר שאין המנהג להתירו על כנו לטווח ארוך. לפי הריף והרמב"ם, כנראה שנטייתו היא להגדיר "קשר של אומן" כדברי הגר"א וערוך השולחן¹).

¹ יש לציין שמציאותית, ההנחייה בצה"ל היא לקשור קשר כעין שקושרים בראש החוט, ולא קשר כפול, מפני שזהו קשר הרבה יותר יציב מקשר כפול